

ICOM/GLASS 2002.: ČEŠKI DISKURS O STAKLU U ČEŠKOM OKVIRU

VESNA DELIĆ GOZZE □ Dubrovački muzeji / Dvor Marina Držića, Dubrovnik

sl.1 Muzej stakla, Kamenický Šenov

sl.2 Muzej stakla, Kamenický Šenov

ICOM-ovu godišnjem okupljanju Odbora za staklo (International Committee for Museums and Collections of Glass) uz potporu Češkoga nacionalnoga komiteta ICOM-a i uz pomoć praških Muzeja primijenjene umjetnosti (*Umeleckoprumyslove muzeum, Praha*) i Narodnog muzeja (*Narodni muzeum, Praha*) za temu češkog stakla ponuđen je najpoželjniji mogući okvir. U raznorodnosti podjela po kojima se ICOM-ovi komiteti dijele, čini se da odbori organizirani po vrsti materijala dobivaju posebnu kvalitetu različitim odabirom mjesta održavanja godišnjih sastanaka. Naime, tu su teme sastavnim dijelom okoline u obliku zbirke i postava sredine koja je domaćin skupu. Zbirke i muzeji postaju aktivnim sudionikom i zornim svjedokom svemu onome izrečenom u istupima pojedinih sudionika, a nisu tretirani kao puka pasivna kulisa za ugodniji boravak članova skupa. Naravno, bogatstvo ponude vezano uz temu sudionicima ostavlja malo prilike za posjet drugim muzejima i znamenitostima, ali barem kad je Češka u pitanju mnogi su si obećali *doći ponovno i posjetiti i ostalo*. Ono malo drugoga što sam dijelom uspjela iščitati hodajući Pragom bila je povijest arhitekture (kubistička arhitektura Josefa Chocholae), a malo skretanje s rute koju su u carstvu stakla organizirali češki

kolege omogućilo mi je izbliza vidjeti i Dancing Building (*Tančící dum*) arhitektonskog dvojca O'Gehry - Milunić. Shvatila sam s kakvom odgovornošću Česi čuvaju svoje spomenike pod zaštitom UNESCO-a: ima ih jedanaest rasutih po cijeloj zemlji, a objedinjeni su u atraktivnim tiskanim materijalima. Došla sam dan prije početka programa (nužnost u mom slučaju, zbog character leta s prihvatljivijom cijenom avio-karata, što je naročito važno kad samofinancirate svoje odlaske na strukovne sastanke) ta sam uspjela otići u cjelodnevni posjet Muzeju moderne umjetnosti u prostoru nekadašnje sajmišne zgrade s upečatljivom i raznorodnom zbirkom češke, naročito primijenjene, umjetnosti.

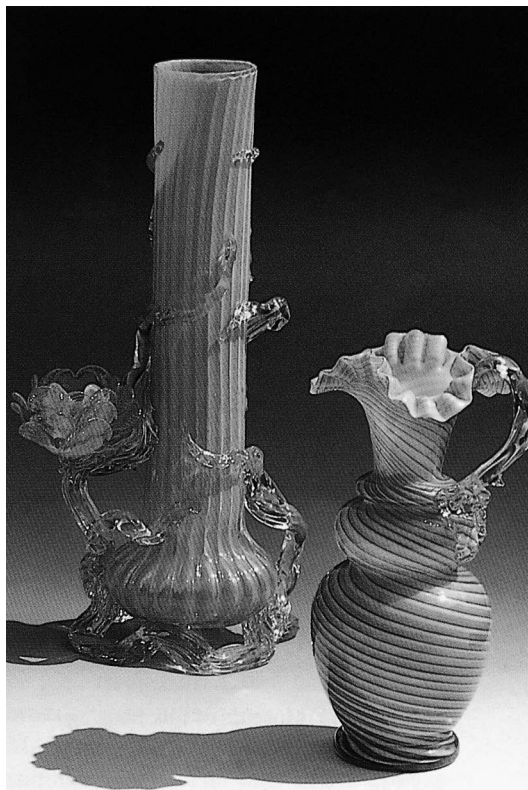
U praškome Gradskom muzeju (*Muzeum hlavního mesta Prahy*) za ovo je događanje kustosica Jitka Lnenickova, autorica istoimene netom izdane iscrpne knjige, priredila izložbu *Staklo u Prahu*. Vodstvo od

strane kolega nazvano *Priče o materijalima* po stalnom postavu Muzeja primijenjene umjetnosti u kojem je izložena petina od ukupno 250.000 predmeta u posjedu muzeja, i višesatni boravak u depoima stakla istog muzeja, koji se nalazi u kvartu Josefov, u neposrednoj blizini najstarijeg očuvanog židovskog groblja iz ranog XV. stoljeća, omogućilo je, kao i uvijek najbolje učenje - izravno, na originalnim predmetima. Još je jedna izložba otvorena posebno za ICOM-ovu priliku. U Lobkowitz palači praškog dvorca Hradčani autor izložbe Martin Madl skupio je iz zbirke Narodnog muzeja dotad neizložene primjerke XVII. i XVIII. stoljetnog uporabnog stakla različitih tehnika, istaknuvši njihovu kontekstualizaciju s obzirom na natpise, monograme i heraldičke motive koje nose na svojim obodima.

Prostor Pantheona i dvorana za predavanja praškog Narodnog muzeja (*Narodni muzeum*) bili su auditorij za temu skupa - *Diskurs o češkom staklu*. Autoritet u mnogom pogledu, Olga Drahotova iz praškog Muzeja primijenjene umjetnosti, osoba koja je, osim neprocjenjiva znanja, uvijek spremna ljubazno pružiti savjet i opširno odgovoriti na svako pitanje, govorila je, redovito nadahnuto, ovaj put o novim detaljima baroknog rubinskog stakla, koje je u Češkoj prvi počeo proizvoditi Michael Muller između 1683. i 1684. Aktivnost Georga Gundelacha i staklarske radionice na Thun-Hohenstein veleposjedu Decin (Tetschen) obradio je Martin Madl iz Narodnog muzeja u Pragu. Problem korozije stakla Eva Rydlova pokazala je na primjercima stakla čeških zbirki, posebice onih u Kamenicky Šenovu, koji su se nalazili u prostoru zasićenom vlagom. Takvo nestabilno staklo, ustvrdila je, važno je barem jednom godišnje podvrći čišćenju. Petr Novy, koji je došao iz Muzeja stakla i bižuterije Jablonec, obradio je temu prešanog stakla iz tvornica Heinricha Hoffmanna. Tu je bio, od druge polovice 1920-ih, jedan od centara češkoga kristalnog stakla smještenog u planinskom području Jizera.

Jitka Lnenickova iz Muzeja Kasperske Hory u Šumavskim brdima održala je predavanje o kupcima češkog stakla, dok je Antonin Langhamer iznio glavne crte o knjizi *Legenda o češkom staklu*. Dva su nastupa bila posvećena odnosu češkog i španjolskog stakla, onaj Pavela Stepaneka o odnosima tih dviju proizvodnji kroz XVI., XVII. i XVIII. stoljeće i drugi Palome Pastor o zbirci češkog stakla *a la facon de La Granja* u Muzeju primijenjene umjetnosti u Pragu. Još je jedan muzej sa

sl.3 Muzej stakla, Nový Bor

sl.4 Muzej stakla, Nový Bor

češkim staklom pokazao svoje primjerke: Claudia Alvares Amaral govorila je o primjercima kasnog XIX. i ranog XX. stoljeća, posebice rubinskog i ambra stakla iz portugalskog muzeja u Nacionalnoj palači Ajuda u Lisabonu. U svom kratkom nastupu nazvanom *Pažljivi pristup* Natalya Katsnelson upoznala je sudionike s novom izložbom stakla u Izraelskome muzeju u Jeruzalemu. O suvremenim projektima povezanim sa staklom iz drugog dijela svijeta, iz Australije, informirala je Ivana Jirasek, dok je Helena Horn dala pregled novog njemačkog stakla u razdoblju od 1945. do 2002. Slovenac Joža Rataj osvrnuo se na 55 godina staklarske škole u Rogaškoj Slatini, koja je bila jedina takva škola u bivšoj državi. Najavu za budući projekt *Staklo - ljudi - stil* kao suradnju između skandinavskih radionica stakla objavila je Finkinja Kaisa Koivisto: izložba, zamišljena kao putujuće događanje, bit će otvorena u svibnju 2004.

Češki kolege su večernji program rezervirali za posjet imponantnoj trgovini stakla Moser, čija je proizvodnja smještena u Karlovym Varyima i koji su u 2002. slavili 145 godina proizvodnje. Boravak u Pragu omogućio je i posjet specijaliziranim galerijama suvremenog stakla, koje plijene svojom brojnošću i prikazanom lepezom mogućnosti izražavanja koje staklo nudi kao materijal. Vrijedi istaknuti i izložbu iz serije *Majstori europskog staklarstva* češkog autora Pavela Hlave u Muzeju primijenjene umjetnosti.

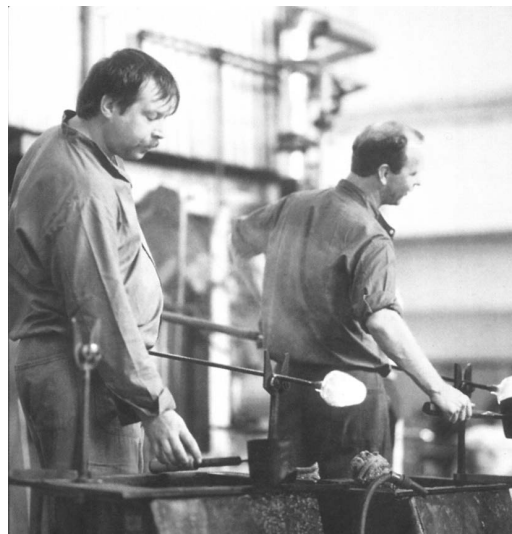
Putovanje izvan Praga započelo je posjetom Muzeju istočne Češke u Pardubicama (*Vychodočeške muzeum v Pardubicích*) s fascinirajućim novim stalnim postavom

sl.5-7 Nový Bor, sjedište je direkcije Crystallexa kao i staklarskih radionica u kojima se izrađuje i ukrašava staklo.

u drugom katu dvorca, autora kustosa Ivana Krena, i to studijskoga modernog i suvremenog stakla, poput meni omiljenih primjeraka moderne klasike Ladislava Sutnara iz 1930-ih i primjeraka geometrizma u staklu 80-ih godina XX. stoljeća u izlošcima Pavla Trnke, Jaroslava Svobode i Vaclava Ciglera. Slijedio je posjet ranijem naselju staklara *Jizerka* u Jizerskim planinama i obilazak prostora kristalnog i obojenog, brojnošću najzastupljenijeg malahitnog stakla, tvornice *Ornela* i prostora zbirki staklenih perli i onih *Desna*, nazvanih po istoimenom području, u kojemu proizvodnja stakla započinje krajem XVIII. stoljeća i gdje se kasnije, u XX. stoljeću, spominju imena vlasnika najistaknutijih tvornica u proizvodnji umjetničkoga kristalnog stakla - Heinricha Hoffmanna i Curta Schlevogta.

Boravak u Novom Boru pokazao je ICOM-ovim ljudima stakla koliko i suvremena Češka ulaže i održava tradiciju u tom, za sebe važnom segmentu, proizvodnji kvalitetnog i unikatnog stakla. Viša i srednja staklarska škola u tom gradu (*Vyšší odborná škola sklarska* i *Střední průmyslová škola sklarska*), koja je nedavno obilježila 130 godina od svog osnivanja, 1870., nudi čitavu lepezu specijalizacija: od umjetničke izrade stakla, tehnologije proizvodnje stakla do specijalizacija u radionicama za oblikovanje, bojenje, brušenje i gravi-

ranje stakla. Tvornica *Ajeto* (češki naziv, dolazi od uzrečice *l to je to*), osnovana 1991. u nedalekome mjestu Lindava, s galerijom koloristički šarolikog uporabnog i ukasnog stakla, jedan je u nizu čeških suvremenih doprinosa staklarskom umijeću: u njoj radi tridesetak staklara od kojih je najpoznatiji dizajner Borek Šipek. Obilazak novog stalnog postava Muzeja stakla u Novom Boru (*Sklarske muzeum Novy Bor*) pregled je stilova i tehnika češkog stakla od XVII. stoljeća do današnjih dana. Kao kuriozum i jedan od rijetkih primjeraka staklenog pokućstva je stolac naravne veličine. Izloženi su i modeli koji zorno simuliraju složeni proces proizvodnje stakla. Na području i Novog Bora i Kamenický Šenova brojne su galerije i prodajni saloni predmeta različitih staklarskih radionica, primjerice ona *Crystallexa*.

Kamenický Šenov i stalni postav Muzeja stakla (*Sklarske muzeum*) pokazao je sve bogatstvo graviranog i brušenog stakla od XVII. do XX. stoljeća s posebnim naglaskom na proizvodnji stakla u tom području. Privremena izložba, kao rezultat međunarodnog trijevnog Trećeg simpozija graviranog stakla 2002. (sjajni primjerci Lade Semecke), nastalog u školskim radionicama Kamenický Šenova, bila je smještena u podzemnom dijelu muzeja. U istome mjestu omogućen nam je posjet galeriji i novim radionicama Srednje škole za staklo (*Střední umeleckoprůmyslová škola sklarska*), koja je inače najstarija staklarska škola u svijetu (utemeljena 1856.) sa svojim brojnim specijalizacijama u tehnikama i dizajniranju staklenih predmeta, među kojima su i rasvjetna tijela. Među ostalim, škola posjeduje mikrovalnu pećnicu za staklenu masu, a uvela je i tehniku otisaka grafičkih listova s tankih staklenih ploča - vitrografiju. Radovi predavača i učenika, od 1957., nalaze se u galeriji *Glassi Center*, pokazujući neprekidnu stvaralačku orijentaciju poniklu u školi i njezin utjecaj na industrijsku proizvodnju. Posjećen je i ateljer stakla Petera Ratha u prostoru u kojem je 1918. istaknuta bečka kompanija Ludwiga Lobmeyra otvorila

dekoratersku radionicu i filijalu s lokalnim brusačima i graverima stakla, koju je vodio Lobmeyerov nećak i Peterov djed Stefan Rath.

Organiziran je i susret ICOM-ovaca sa članovima Europske udruge za rasvjetna tijela i osvjetljenja *Svjetlost i staklo*, koja okuplja široko društvo muzealaca, dizajnera, kolekcionara, antikvara i svih onih koji se zanimaju za rasvjetu i svjetlost: prisustvovanje dijelu njihova programa i predavanja pokazalo je sličnosti i dodirne točke zaokupljenošću područjem materijala "rođenog u vatri". Naročito je sadržajno bilo predavanje Kathe Klappenbach o staklenim lusterima u pruskim dvorcima Berlina i Brandenburga. Srdačan susret u Kamenický Šenovu ostvaren je s poznatim češkim skulptorom u staklu Reneom Roubičekom prilikom posjeta njegovoj kući, uz koju je i izložbeni prostor smješten u vrtu. Posljednji dan bio je rezerviran za cjelodnevni izlet u Liberec, nekad snažan industrijski i trgovački centar, gdje su sačuvane reprezentativne građevine ranijih njemačkih i čeških poduzetnika, te posjetom tamošnjem Sjevernočeškome muzeju koji u svom postavu sadržava vrijedne primjerke stakla, a na izdvojenoj izložbi u muzeju prikazan je suvremeni velikan u staklu - Miroslav Klinger.

Češka se, sa svojim razvijenim sustavom proizvodnje staklenih predmeta, oslanja na škole koje stvaraju stručnjake kako za industrijsku proizvodnju stakla tako i za studijske uratke u staklenoj masi. Svijet stakla u Češkoj ima svoje stalno i istaknuto mjesto. Zahvaljujući svojoj kvaliteti; iskoračivši izvan lokalnih granica, češko staklo stoljećima je dijelom zbirki diljem svijeta, da spomenemo samo najbogatiju zbirku češkog stakla dostupnu javnosti s više od 30.000 predmeta u rasponu od 1700. do 1950. - onu u njemačkom Passau (*Passauer Glasmuseum*).

Mogućnost gotovo beskrajnih pojava oblika koje nudi staklo u Češkoj se i dalje sustavno i brižno njeguje.

ICOM/GLASS 2002.: A CZECH DISCOURSE ON GLASS IN A CZECH FRAMEWORK

The participants of the annual meeting of ICOM's Committee for Glass, which was held in 2002 in Prague and in the north of the Czech Republic, gained insight into the large number of studios, workshops and glass factories that accompany glass-working schools (the best-known ones being in Nový Bor and Kamenický Šenov), as well as into a host of specialised galleries, exhibitions, museum exhibits and symposia devoted to objects made from liquid mass and treated using various techniques.

Czech glass is a story of a continuous tradition and the contemporary complexity of production. The Czech Republic, with the oldest glass workshops in Central Europe that have continuously existed from the 15th century (glass beads and remains of glass-working furnaces discovered in Czech forests date from many centuries earlier), has for many become a synonym for glass and its various forms. The craftsmanship of the glaziers and the creativity of numerous authors have jointly created some of the most impressive works in glass. A discourse on the interrelationship between glass and culture is inseparable from the discourse of Czech glass.